

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 25. listopada 2022.

Analiza presude

Baljak i dr. protiv Hrvatske
br. zahtjeva 41295/19

povreda članka 6. stavka 1 Konvencije

***Odluke domaćih sudova kojima je utvrđeno da država nije odgovorna
za smrt srodnika podnositelja zahtjeva
bile su proizvoljne te su stoga dovele do povrede njihovog prava na pošteno suđenje***

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud), u vijeću od 7 sudaca, 25. studenog 2021. presudio je da je podnositeljima zahtjeva povrijeđeno pravo na pošteno suđenje zajamčeno čl. 6. stavkom 1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija).

Podnositelji zahtjeva bliski su srodnici S.B.-a koji je nestao 5. kolovoza 1995. nakon što ga je zarobila Hrvatska vojska, a njegovo tijelo pronađeno je 7 godina kasnije. Kaznena istraga o okolnostima nestanka S.B. -a nikada nije pokrenuta. Podnositelji zahtjeva su 2005. godine protiv države podnijeli tužbu radi naknade štete, temeljeći potraživanje na Zakonu o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od strane pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga za vrijeme Domovinskog rata¹ (dalje: Zakon o odgovornosti). Općinski građanski sud u Zagrebu (dalje: sud) odbio je 23. siječnja 2005. tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva zaključivši da nisu dokazali da su S.B.-a ubili pripadnici Hrvatske vojske te im naložio da državi plate troškove postupka. Općinski sud smatrao je da je šteta nastala u vezi s ratnim stanjem, u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija te da stoga predstavlja ratnu štetu za koju Republika Hrvatska temeljem Zakona o odgovornosti ne odgovara². Činjenica da su S.B.-a zarobili hrvatski vojnici i da je njegovo tijelo kasnije pronađeno u grobnici s prostrjelom ranom, prema stavu domaćeg suda, nije isključivalo mogućnost da su ga ubile neprijateljske snage, a i posljednji put je bio viđen na području na kojem su se odvijale vojne borbene operacije. Prvostupanjsku odluku potvrdili su Županijski sud u Zagrebu i Vrhovni sud Republike Hrvatske. Ustavni sud Republike Hrvatske je većinom glasova odbio ustavnu tužbu, ocijenivši da zaključak domaćih sudova nije bio proizvoljan, dok su četiri suca tog suda imala izdvojeno suprotstavljeno mišljenje.

¹ Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata, Narodne novine broj 117/03

² Temeljem Zakona o odgovornosti pretpostavlja se da je šteta koju su tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s obavljanjem te službe, ako je počinjena u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija, posljedica ratnog čina, ali oštećenik može dokazivati suprotno.

Pred Europskim sudom podnositelji zahtjeva prigovorili su da je gore navedeni zaključak domaćih sudova bio proizvoljan ili očigledno nerazuman te da im je stoga povrijeđeno pravo na pošteno suđenje. Ujedno su isticali i da im je odlukom o trošku parničnog postupka nametnut prekomjeran teret, te da im je stoga povrijeđeno pravo na pošteno suđenje i pravo na zaštitu vlasništva.

Razmatrajući osnovanost zahtjeva temeljem članka 6. Konvencije, Europski sud je ukazao i na predmete koje je ispitivao temeljem članka 2. Konvencije, a u kojima je utvrdio da se osobe koje su nestale nakon što su bile pritvorene od strane predstavnika države trebaju smatrati umrlim, a država odgovorna za njihovu smrt (*Timurtaş protiv Turske*, stavak 86). Naime, prema shvaćanju Europskog suda, odgovornost države u ovakvim slučajevima ne temelji se samo na djelotvornoj zaštiti prava na život, već i na čvrstoj pretpostavci uzročnosti između pritvaranja i smrti koja pretpostavka nastaje kad god isključivo vlasti, u cijelosti ili u velikoj mjeri, imaju saznanja o događajima povezanim sa smrću pojedinaca. U takvim situacijama teret dokazivanja snose vlasti koje trebaju pružiti zadovoljavajuće i uvjerljivo objašnjenje o sudbini dotičnog pojedinca (*Varnava i drugi protiv Turske*, [VV], stavci 173 - 184).

Budući da je u ovom predmetu bilo nesporno da je S.B. nestao dok je bio pod nadzorom hrvatskih vojnika te da o njemu nije bilo nikakvih novih saznanja sve dok njegovo tijelo nije pronađeno u grobnici s prostrijelnom ranom glave, zajedno s tijelima ostalih muškaraca koji su s njim odvedeni iz podruma, Europski sud je smatrao da je postojala čvrsta pretpostavka uzročnosti između nestanka S.B.-a i njegova smrtnog stradavanja te je teret dokazivanja da ga hrvatski vojnici nisu nezakonito ubili bio na vlastima. Europski sud uzeo je u obzir i praksu Vrhovnog suda prema kojoj u slučajevima prisilnih nestanaka koji su rezultat postupanja pripadnika oružanih snaga, a nestala žrtva kasnije je proglašena umrlom, država odgovora za smrt žrtve i nastalu štetu zbog očite uzročno-posljedične veze između nestanka i (pretpostavljene) smrti žrtve, pa čak i kada ne postoji osuda za kazneno djelo. Ta sudska praksa ukazuje i na to da se u takvim slučajevima teret dokazivanja prebacuje na državu koja treba dokazati da je žrtva preživjela ili da je umrla u drugačijim okolnostima (*Trivkanović protiv Hrvatske (br.2.)*, stavak 80.). Dodatno, obveza je države da provede učinkovitu službenu istragu čim je obaviještena o okolnostima smrtnog stradavanja, no o nestanku i smrtnom stradavanju S.B.-a nije provedena kaznena istraga. Uzimajući u obzir navedene okolnosti ovog predmeta te svoju praksu temeljem čl. 2., Europski sud je zaključio da su odluke domaćih sudova kojima je odbijen tužbeni zahtjev podnositelja bile očigledno nerazumne, te da su podnositeljima nametnule neostvariv standard dokazivanja, što je bilo osobito neprihvatljivo s obzirom na ozbiljnost predmetnih djela.

Slijedom navedenog, Europski sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

Prigovor koji se tiče troškova parničnog postupka Europski sud je odbacio kao preuranjen budući da podnositelji zahtjeva nakon konačnosti ove presude mogu temeljem čl. 428.a Zakona o parničnom postupku zatražiti ponavljanje parničnog postupka u kojem bi se onda ponovno odlučivalo i o troškovima postupka.

Za utvrđenu povredu Europski sud je podnositeljima zajednički dosudio 3.000,00 eura na ime naknade nematerijalne štete, 850,00 eura na ime troškova nastalih pred Ustavnim sudom te 2.500,00 na ime troškova pred Europskim sudom.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2022. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava